

[Текст] / Н. О. Хіміч // Регіональна економіка.- 2008. – № 3. – С. 76 – 83.

10. Ребрик Ю. С. Система антикризового управління в банку [Текст] / Ю. С. Ребрик // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Фінансовий ринок України: стабілізація та євроінтеграція : зб. наук. пр. – Львів, 2009. – Вип. 2 (76). – С. 204 – 210.

REFERENCES

Buzdalin, A. V. "Formula optimalnoy likvidnosti" [Formula of optimal liquidity]. *Bankovskoe delo*, no. 3. (2005).

Chetaev, N. G. *Ustoychivost dvizheniia* [Stability of motion]. Moscow: Gostekhizdat, 1955.

Fetisov, G. G. *Ustoychivost bankovskoy sistemy i metodologiya ee otsenki* [The stability of the banking system and the methodology of its evaluation]. Moscow: Ekonomika, 2003.

Karcheva, H. "Osnovni problemy rozvytku bankivskoy sistemy Ukrainy v postkryzoviy period ta shliakhy ikh vyryshennia" [The main problems of the banking system of Ukraine in the post-crisis period and Solutions]. *Visnyk NBU*, no. 8-C (2010): 26-31.

Kuper, J., and Makgillem, K. *Veroiatnostnye metody analiza signalov i sistem* [Probabilistic methods for analysis of signals and systems]. Moscow: Mir, 1989.

Khymych, N. O. "Upravlinnia likvidnistiu komertsiiynkh bankiv Ukrainy v umovakh nestabilnosti finansovykh rynkiv" [Liquidity management of commercial banks in Ukraine in terms of instability of financial markets]. *Rehionalna ekonomika*, no. 3 (2008): 76-83.

[Instructions about the order of regulation of banks in Ukraine] (2001). <http://www.ligazakon.ua>

Ofitsiynyi sait statystychnoho visnyka NBU. <http://www.bank.gov.ua>

Rebryk, Yu. S. "Systema antykryzovoho upravlinnia v банку" [The system of crisis management in the bank]. *Sotsialno-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrainy. Finansovy rynek Ukrainy: stabilizatsiia ta ievrointehratsiia*. Lviv, 2009. 204-210.

Urazova, S. A. "Ustoychivost bankovskoy sistemy: teoreticheskie i metodologicheskie aspekty" [The stability of the banking system: theoretical and methodological aspects]. *Finansovye issledovaniia*, no. 12 (2006): 26-3.

УДК 336.77

БЮРО КРЕДИТНИХ ІСТОРІЙ У СИСТЕМІ РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ СПОЖИВЧОГО КРЕДИТУВАННЯ

КАМІНСЬКИЙ А. Б.

УДК 336.77

Камінський А. Б. Бюро кредитних історій у системі ризик-менеджменту споживчого кредитування

У статті досліджуються підходи до організації системи кредитного ризик-менеджменту в сегменті нецільового незабезпеченого кредитування. Проаналізовано взаємодію кредитора з бюро кредитних історій (БКИ) у цій системі. Досліджено дві моделі імплементації БКИ в систему ризик-менеджменту та здійснено аналіз їх переваг і недоліків.

Ключові слова: незабезпечені кредити, система кредитного ризик-менеджменту, бюро кредитних історій.

Рис.: 4. **Бібл.:** 6.

Камінський Андрій Борисович – доктор економічних наук, доцент, професор кафедри економічної кібернетики, Київський національний університет ім. Т. Шевченка (вул. Володимирська, 60, Київ, 01601, Україна)

E-mail: akaminsky@univ.kiev.ua

УДК 336.77

Каминский А. Б. Бюро кредитных историй в системе риск-менеджмента потребительского кредитования

В статье исследуются подходы к организации системы кредитного риск-менеджмента в сегменте нецелевого необеспеченного кредитования. Проанализировано взаимодействие кредитора с бюро кредитных историй (БКИ) в этой системе. Исследованы две модели имплементации БКИ в систему риск-менеджмента и осуществлен анализ их преимуществ и недостатков.

Ключевые слова: необеспеченные кредиты, система кредитного риск-менеджмента, бюро кредитных историй.

Рис.: 4. **Библ.:** 6.

Каминский Андрей Борисович – доктор экономических наук, доцент, профессор кафедры экономической кибернетики, Киевский национальный университет им. Т. Шевченко (ул. Владимирская, 60, Киев, 01601, Украина)

E-mail: akaminsky@univ.kiev.ua

UDC 336.77

Kaminskiy A. B. Bureau of Credit Histories in the System of Risk Management of Consumer Credits

The article studies approaches to organisation of the system of credit risk management in the segment of non-target unsecured crediting. It analyses interrelation of the creditor with the bureau of credit histories (BCH) in this system. It studies two models of BCH implementation into the system of risk management and conducts analysis of their advantages and disadvantages.

Key words: unsecured credits, system of credit risk management, bureau of credit histories.

Pic.: 4. **Bibl.:** 6.

Kaminskiy Andrii B. – Doctor of Science (Economics), Associate Professor, Professor of the Department of Economic Cybernetics, Kyiv National University named after T. Shevchenko (vul. Volodymyrska, 60, Kyiv, 01601, Ukraine)

E-mail: akaminsky@univ.kiev.ua

В останні десять років в Україні динамічно розвивається ринок споживчого кредитування. У докризовий період 2003 – 2008 рр. ринок зростає експоненційним темпом [1] і характеризувався вели-

кою мірою видачею іпотечних та автомобільних кредитів. При цьому значна частка кредитів видавалася у іноземній валюті. У період кризи переважна більшість кредиторів припинили споживче кредитування на укра-

їнському ринку. Але з 2009 р. розпочалося відновлення, та у 2011 – 2012 рр. споживче кредитування вийшло на новий рівень.

Відмінною рисою споживчого кредитування в період з 2011 р. є фокус на сегменті нецільових незабезпечених кредитів. До таких кредитів відносяться кредити з періодичними платежами, кредитні картки, експрес-кредити в магазинах.

Причинами зсуву уваги кредиторів у вказаний сегмент виступають:

- ✦ високий попит населення на такі кредити;
- ✦ короткострокова і високовартісна ресурсна база у кредиторів;
- ✦ висока доходність кредитів такого виду;
- ✦ відносно короткий термін кредитування;
- ✦ відсутність інших ніш кредитування на українському ринку.

Розглянемо коротко кожен із зазначених факторів. В Україні зберігається стійкий попит на споживчі кредити, які дають можливість забезпечити купівлю товарів довгострокового користування, здійснити ремонт, отримати кошти на лікування чи оплату навчання тощо. Також дані кредити (у першу чергу, кредитні картки) дають можливість нівелювати проблему відсутності грошей між зарплатними надходженнями. Середній розмір нецільових незабезпечених кредитів склав у 2012 р. 5-6 тис. грн¹, що є реальним для погашення протягом року при наявному рівні середньомісячної заробітної плати в Україні – 3377 грн (за даними грудня 2012 р.) [2]. Зрозуміло, що попит спостерігається і на інші типи кредитів – іпотеку та автокредити, але рівень доходів населення та відсутність у банків значних обсягів довгострокових кредитних ресурсів у даний період не дозволяє нарощувати кредитування у цих сегментах.

Ресурсна база кредитування у банків зараз характеризується високою вартістю та короткостроковістю. Відсутність «дешевих» грошей на фінансових ринках для українських банків змушує їх використовувати в першу чергу депозитний ресурс. Але при цьому проблемами виступають висока відсоткова ставка, яка сягає 25% та вище, короткі терміни депозитів та тяжіння населення до зберігання коштів у іноземній валюті. Це дозволяє трансформувати депозитні заощадження тільки у вказаний сегмент споживчого кредитування.

Саме даний сегмент має високу дохідність, яка покриває як вартість ресурсів, так і ризик незабезпеченого кредитування. За статистичними даними індексу КредитМаркет (індикатор, який відбиває середню ефективну ставку за основними видами кредитів для фізичних осіб), ефективна ставка за річними кредитами на придбання товарів складала у січні 2013 р. 124,33%, а за кредитними картками – 70,07% [3]. Отримати таку дохідність в інших сегментах кредитного ринку (кредити юридичним особам, іпотека тощо) неможливо.

Короткостроковий період кредитування може забезпечити за термінами баланс активів (кредитів) і зобов'язань (у першу чергу депозитів населення). Нецільові незабезпечені кредити мають середній термін у

¹ Дані Міжнародного бюро кредитних історій.

межах 1-2 роки, тоді як іпотечні кредити мають терміни 10 – 20 років, а автомобільні кредити – 5 – 7 років.

Інші сегменти кредитування в поточний період в Україні мають обмежений потенціал для нарощування. Так, кредитування юридичних осіб обмежено рецесією в економіці (та навіть спадом у промисловості в останні два квартали 2012 р.), що обмежує можливості вести прибутковий бізнес за допомогою залучення кредитних ресурсів за наявними відсотковими ставками. Це саме відноситься і до сегмента кредитування малого і середнього бізнесу. Іпотека та автокредитування обмежені через зазначені вище причини. Як наслідок, ринок нецільових незабезпечених кредитів на купівлю товарів в Україні зростає – обсяги нових таких кредитів у 2012 р. склали 21,2 млрд грн. Загальна величина кредитів фізичним особам у банківській системі України складає 133,6 млрд грн – 11,9% сукупної величини активів банків.

Розвиток кредитування в сегменті незабезпечених споживчих кредитів в окреслених вище умовах потребує розбудови та модифікації систем кредитного ризик-менеджменту. До фінансової кризи системам кредитного ризик-менеджменту в Україні не приділялося належної уваги. Ринок зростає, і збитки покривалися за рахунок доходів від нарощування кредитування. Окрім того, впровадження іноземними банками систем ризик-менеджменту із материнських компаній не супроводжувалося їх адаптацією до української специфіки. А саме, скорингові моделі не коригувалися щодо значимості факторів саме на українському ринку. Оцінка доходів не була досконалою через наявність у позичальників «тіньових» доходів, які складні в оцінці. Інститут бюро кредитних історій, розвинений в західних країнах, до фінансової кризи тільки зароджувався в Україні.

При цьому, слід зазначити, що і сам інструментарій ризик-менеджменту за період після кризи змінився. Усе це дає можливості для нових рішень у сфері організації ризик-менеджменту.

Які потреби ризик-менеджменту в аспекті нецільового незабезпеченого кредитування та які нові можливості інструментарію для його організації?

У першу чергу, слід відзначити необхідність швидкого автоматизованого розгляду кредитних заявок. Сегмент незабезпечених кредитів потребує швидкого розгляду заявок через велику конкуренцію та неможливість довготривалої ручної верифікації та оцінки кредитоспроможності позичальника, що допустимо для кредитів на купівлю автомобілів та іпотечних кредитів. При довготривалому процесі позичальник звертається до конкурентів, а при неавтоматизованому процесі непропорційно великими стають витрати праці співробітників банку на одного позичальника.

По-друге, на поточний момент суттєво наповнилися бази даних бюро кредитних історій, що значно розширило інструментарій ризик-менеджменту в усіх складових ризик-менеджменту: верифікації позичальників, оцінки кредитоспроможності, моніторингу, стягнення простроченої заборгованості.

У даній статті увага фокусується на підходах до імплементації бюро кредитних історій в систему кре-

дитного ризик-менеджменту в сегменті нецільового незабезпеченого кредитування.

Бюро кредитних історій (БКІ) – важливий інфраструктурний інститут сучасних кредитних ринків, який виконує важливу функцію зниження ризику асиметрії інформації у кредитних відносинах. Вперше інститути обміну кредитною інформацією з'явилися на ринку споживчого кредитування у ХІХ столітті в країнах Західної Європи: в Австрії (1860 р.), Швеції (1890 р.), Фінляндії (1890 р.). На сьогодні на кредитних ринках практично всіх країн функціонують бюро кредитних історій. Генезис даного інституту можна знайти в роботах [4, 5].

В Україні інститут БКІ розвивається з 2005 р. після прийняття Закону України «Про організацію формування та обігу кредитних історій». Закон визначає, що бюро кредитних історій – юридична особа, виключною діяльністю якої є збір, зберігання, використання інформації, яка складає кредитну історію [6]. Коли фізична чи юридична особа отримує кредит, інформація про це заноситься в БКІ. У кредитній історії відбивається ідентифікаційна інформація, інформація про отримані кредити, платіжна дисципліна тощо.

У світовій практиці існує декілька форм інституціональної організації БКІ. Існують ринки, де держава бере участь в їх організації, існують ринки БКІ, організовані як конкурентні ринки приватних інституцій. Існують ринки, де передача в бюро є обов'язковою, а існують – де необов'язковою.

На сьогодні в Україні сформувалася олігополітична модель ринку БКІ. Хоча в єдиному реєстрі бюро кредитних історій Національної комісії з регулювання ринків фінансових послуг станом на 01.11.2012 р. представлено сім бюро, великим обсягом даних володіють три бюро²:

- ★ Українське бюро кредитних історій (близько 29 млн кредитних історій);
- ★ Міжнародне бюро кредитних історій (близько 10 млн кредитних історій);
- ★ Перше Всеукраїнське бюро кредитних історій (близько 7,5 млн кредитних історій)

Усі вони містять дані, які не перетинаються повною мірою. Але разом вони покривають близько 95% вхідного потоку позичальників. Тобто, інформацію про 95% позичальників, які зверталися за кредитами протягом 2012 р., можна знайти принаймні в одному бюро.

У результаті зростання інформаційної значущості бюро кредитних історій актуальним стає питання про спосіб імплементації взаємодії кредитора з бюро в загальну систему ризик-менеджменту. А також про взаємодію з іншими структурними елементами ризик-менеджменту.

Аналіз даного питання породжує моделювання взаємодії з декількома бюро. Враховуючи той факт, що на українському ринку представлено три великі бюро (інформація у яких не перетинається великою мірою), обходити співпрацю хоча б з одним бюро не є доцільним. Разом з тим, запит зразу у три бюро може бути високовартісним.

² Дані із Веб-сайтів бюро.

Можна виокремити дві основні моделі організації взаємодії кредитора та бюро кредитних історій на українському ринку: модель послідовних запитів і модель паралельних запитів. Модель послідовних запитів в бюро представлена на *рис. 1*, а модель паралельних запитів – на *рис. 2*.

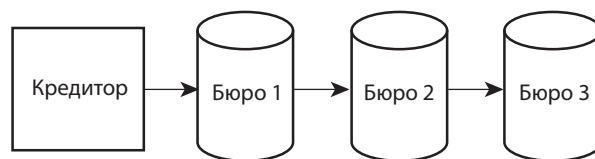

Рис.1. Модель послідовних запитів в бюро

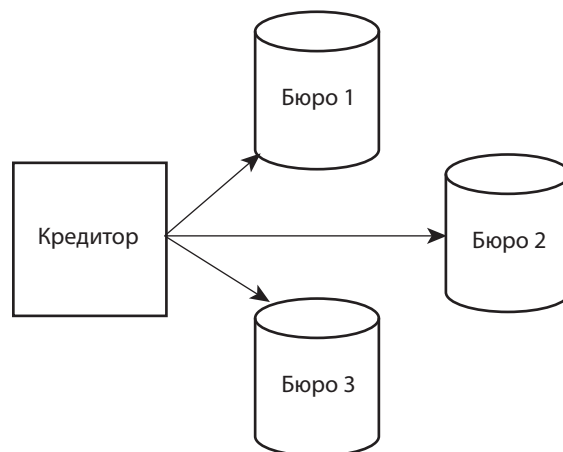

Рис.2. Модель паралельних запитів в бюро

Перевагою першої моделі є зменшення витрат ризик-менеджменту на бюро. Тому що у випадку негативної кредитної історії в бюро, до якого здійснюється запит першим, не має потреби робити запити в інші бюро. Недоліком є можливість отримання фрагментарної кредитної історії, що не дає можливість оцінити ризик позичальника в цілому.

Перевагою другої моделі є цілісне бачення всієї кредитної історії, що дає можливість прийняти більш виважене кредитне рішення щодо позичальника враховуючи не тільки негативні аспекти кредитної історії, а і позитивні.

Розглянемо моделі організації системи кредитного ризик-менеджменту в контексті взаємодії запитів бюро та інших складових ризик-менеджменту, зокрема, «чорних списків», аплікаційного скорингу та оцінки доходу.

На наш погляд, можна виокремити дві основні моделі ризик-менеджменту, зображені на *рис. 3*.

Перша модель передбачає початкову перевірку позичальника, що звернувся до кредитора, за внутрішніми «чорними» списками та застосування інших процедур ідентифікації та верифікації позичальника. Певний відсоток (10 – 15%) відсіюється з вхідного потоку на цьому етапі. Інші піддаються процедурі скорингування та перевірки платоспроможності. Тут відсіюється певна кількість (10 – 20%). У результаті перших двох етапів залишається від вхідного потоку 60 – 80% позичальників, за якими здійснюється запит до бюро. На основі інформації з бюро відтинається частка позичальників з негатив-

ною кредитною історією (приблизно 30%). Залишається 42 – 57% позичальників, яким затверджується видача кредиту. У термінах скорингової методології можна графічно проілюструвати процес оцінки позичальника в межах даної моделі (рис. 4).

За «чорними» списками відсікається область А на графіку. На етапі скорингової оцінки відмовляють позичальникам, у яких скоринговий бал нижче точки відтинання – область В. Нарешті на третьому етапі відмовляється позичальникам на основі інформації з БКІ, що зображено на рис. 4 як область С. Зона виданих кредитів являє собою область D.

При використанні кредитором другої моделі імплементації БКІ в систему ризик-менеджменту спочатку здійснюється перевірка в БКІ (відтинається область, аналогічна області С, потім здійснюється перевірка за «чорними» списками (область А) і, нарешті, відсікаються клієнти за скорингом (область В).

Розглянемо переваги кожної з моделей.

Перша модель має перевагу в тому, що витрати на її функціонування є меншими – запити до БКІ здійснюються тільки для тих клієнтів, які пройшли Етапи 1 та 2.

Враховуючи відхилення заяв на перших етапах в обсягах 20 – 40%, то витрати на БКІ знижуються в такому обсязі. Наприклад, для банку, який має на місяць вхідний потік 20000 клієнтів, економія витрат при ціні запита до БКІ в 3 грн буде складати 24000 грн на місяць. Недоліком даної моделі є витрати часу банківського персоналу на перші два етапи для клієнтів з негативною кредитною історією. Так, якщо на кожного позичальника витрачається приблизно 1 година протягом двох перших етапів, а потім 30% з них відхиляється за негативною інформацією з БКІ, то зайві витрати можуть сягати до 3600 годин на місяць.

Друга модель навпаки, дозволяє зекономити час на розгляді заяв. Зробивши запит за ІПН клієнта, можна не витрачати час на нього та перейти до наступного клієнта. Операційна ефективність при цьому збільшується, але витрати на БКІ також більші.

На наш погляд, перша модель може бути використана у випадках незначного потоку клієнтів до кредитора, а друга при великій кількості клієнтів (зокрема, при експрес кредитуванні та кредитах в магазинах). Для вибору моделі необхідно порівнювати витрати на бюро та вартість часу на обробку заяв на Етапах 1 та 2 першої моделі.

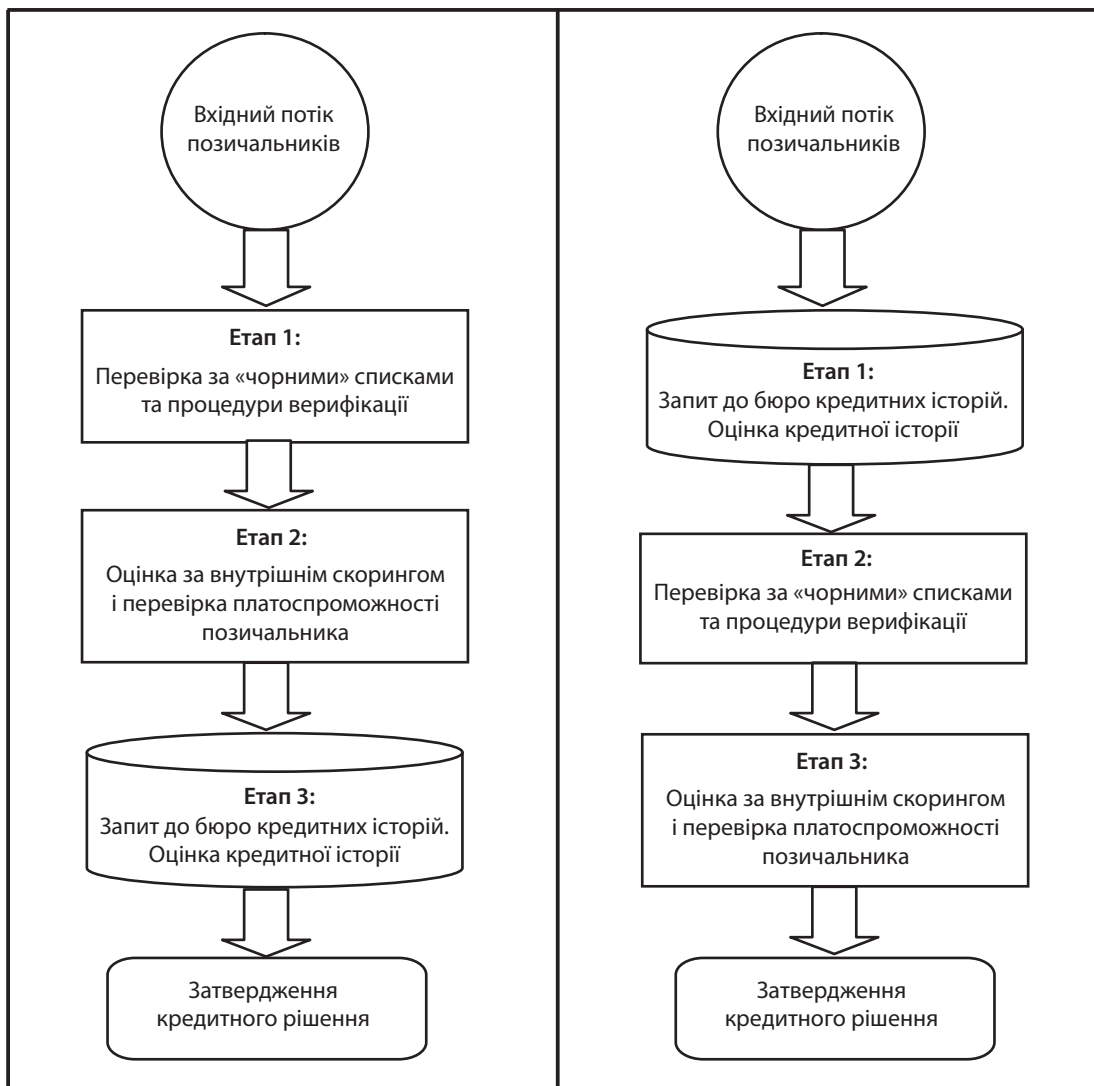

Рис. 3. Моделі імплементації бюро кредитних історій у систему кредитного ризик-менеджменту

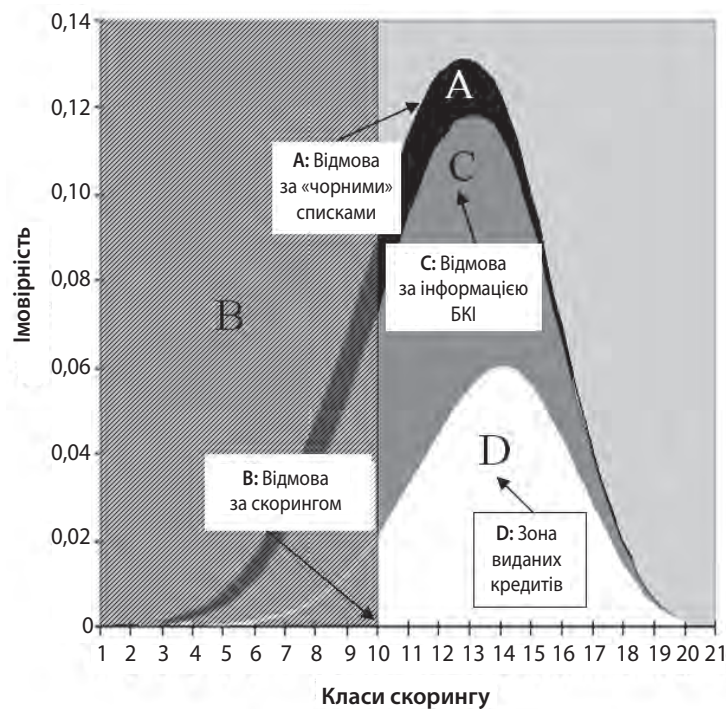

Рис. 4. Графічна ілюстрація етапів розгляду аплікаційної заявки позичальників

У даній статі розглянуто дві концептуальні схеми імплементації бюро кредитних історій в системи кредитного ризик менеджменту. Актуальним є подальший аналіз можливостей бюро кредитних історій на всіх етапах кредитного циклу взаємовідносин з позичальником – від аплікаційної стадії до стадії стягнення заборгованості. Інформаційне наповнення баз даних БКІ в Україні на сьогоднішньому етапі дозволяє запропонувати нові ефективні рішення, що може бути предметом подальших досліджень. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Каминский А. Б. Бум розничного кредитования: последствия для украинской банковской системы / А. Б. Каминский // БанкирЪ – 2007. – № 2 (21). – С. 30 – 31.
2. Державна служба статистики України. Соціально-економічний розвиток України за 2012 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2012/so_ek_r_u/soekru_u/soekru_12_12.zip
3. Украинский индекс эффективных процентных ставок по потребительским кредитам для физических лиц [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://index.kreditmarket.ua/>
4. Волганин А. Кредитное бюро: история вопроса / А. Волганин // Аналитический банковский журнал. – 2006. – № 2. – С. 45 – 48.
5. Невмержицький Є. Історія та сучасний стан бюро кредитних історій / Є. Невмержицький // Вісник НБУ. – 2009. – № 8. – С. 32 – 50.
6. Закон України «Про організацію формування та обігу кредитних історій».

REFERENCES

- “Cotsialno-ekonomichnyi rozvytok Ukrainy za 2012 rik” [Socio-economic development of Ukraine for 2012]. http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2012/so_ek_r_u/soekru_u/soekru_12_12.zip
- Kaminskyi, A. B. “Bum roznychnoho kredytoyvaniya: posledstviya dlia ukraïnskoi bankovskoi systemy” [Booming Retail Lending: Implications for the Ukrainian banking system]. *Bankyr*, no. 2(21) (2007): 30-3.
- [Law of Ukraine "On the Organization of the formation and circulation of credit histories"].
- Nevmerzhytskyi, Ie. “Istoriia ta suchasnyi stan biuro kredytnykh istorii” [History and current state of the credit bureaus]. *Visnyk NBU*, no. 8 (2009): 32-50.
- “Ukrainskiy indeks effektivnykh protsentnykh stavok po potrebitelskim kreditam dlia fizicheskikh lits.” [Ukrainian index of effective interest rates on consumer loans to individuals]. <http://index.kreditmarket.ua/>
- Volganin, A. “Kreditnoe biuro: istoriia voprosa” [Credit Bureau: The Background]. *Analitycheskiy bankovskiy zhurnal*, no. 2 (2006): 45-48.